

Anadolu'da İslâm Kültür ve Medeniyeti

(DİB. Yay., Ankara 2007, 428 s.)

Anadolu, Türk-İslâm kültür ve medeniyetinin filizlendiği coğrafyadır. Bu coğrafyadan beslenen medeniyeti bilmek ve tanımak, geçmişle bağlantı kurmayı sağlamak gibi sadece tek yönlü bir faydaya indirgenemez. Zira geçmiş, geleceğe yönelik projeksiyon tutmak ve “şimdi”yi inşa etmek için bilmek ve tanıtmaktır esas olan.

Anadolu'da İslâm Kültür ve Medeniyeti kitabı, Anadolu toprağında filizlenen Türk-İslâm medeniyetinin bütün zenginliklerini, modern dünyanın ilgisine Diyanet İşleri Başkanlığı perspektifiyle sunmaktadır. Geçmişin hazineleri arasında gezinmek, hazinelerden süzülen hüzmelerle geleceğe uzanmak ve bugünü inşa edebilmek için...

Kitabın içeriği, kavramsal çerçeve, sosyal hayat, eğitim-bilim, edebiyat, musiki, mimari ve geleneksel sanatlar şeklinde bölümlenmiştir. Bu bölümlerde, konuların çerçevesini çizen metinlerin fotoğraflarla görsel bir zenginlik kazandırılarak sunulması, kitabın, bilginin estetikle bütünleşiminin seçkin bir örneği olarak ortaya çıkmasını sağlamıştır. Ayrıca kitapta, yetkin kalemlerden çıkan, çoğumuzun aşinası olduğu yazılar, seçme metinler olarak yer almaktadır. Nurettin Topçu'nun dilinden Dua, Mehmet Akif Ersoy'un gözüyle Amin Alayı ve Fuzulî'nin ka-

leminden Su Kasidesi gibi. Kitaba yayın danışmanı olarak Prof. Dr. İlber Ortaylı ve Bayram Bilge Tokel katkıda bulunmuştur. Kitabın görsel şölenine ise Ara Güler gibi yetkin fotoğrafçıların objektifinden yansıyan kareler zenginlik katmaktadır.

Kitapta kavramsal çerçeve bölümünde, Anadolu'da Türklük ve Müslümanlığın meczolunuşunun izleri sürülmekte, vatan ve bayrak, şehitlik ve gazilik kavramları ele alınmaktadır. Ardından manevî hayatın dua ve tevekkül kavramlarıyla yoğrulmasına değinilmekte, toplumsal hayatta öğretmenlik, askerlik, din görevliliği gibi mesleklerin kutsal meslekler olarak algılanışından bahsedilmektedir. İslâm kültür ve medeniyetinin azınlıklara karşı adaletini ve hoşgörü medeniyeti oluşunu, yine kavramsal çerçeve içinde okumak mümkündür.

Sosyal hayat bölümünde, evlilik törenlerinden sünnet merasimlerine, pazar yerleri ve çarşılardaki alışveriş işlerinden eğlence kültürüne, cami ve çevresi kültürden ramazan aylarına mahsus geleneklere, fütüvvet, ahilik ve lonca teşkilatından vakıf müessesesine kadar pek çok boyutuyla aile yaşamı ve sosyal doku işlenmektedir. Eğitim-bilim bölümünde sıbyan mektepleri, medreseler, medreselerin yapılanması, müfredatı, eğitim-öğretim elemanları, enderun mektebi, değişme dönemi eğitim kurumları ve Cumhuriyet dönemi eğitim kurumlarından bahsedilmektedir.

Kitapta edebiyat bölümünde, Anadolu'da Türk-İslâm edebiyatının dili, türleri, sembolleri, üslubu ve

tarihi süreç içinde akış seyri hakkında değerlendirmeler yer almaktadır. Ayrıca bu bölümde, edebiyat klâsiklerinden seçme metinler, sayfaları süslemektedir. Müzik bölümünde, nazariyatı, icra tarzları, müzik enstrümanları, tarihi seyri içinde gelişimi perspektiflerinden klâsik Türk müziği ve klasik halk müziği hakkında bilgiler verilmektedir. Ayrıca sema töreni ve Mevlevî ayinleri hakkında değerlendirmeler yer almaktadır. Kitabın bu bölümünde, Türk-İslâm musikisinin nağmelerini, verilen bilgiler eşliğinde “dinlemek” mümkündür.

Mimarî bölümünde, soyutun somuta akışı, manevî olanın maddî olanda yansıması olarak görülebilecek “imar ve inşa” ürünleri hakkında bilgiler yer almaktadır. Bu bölümde yapı elemanları, plân ve biçim tercihleri, iç mimarî, dekorasyon ve süslemeleri ayrıca tarihi gelişim süreciyle Anadolu’da yükselen mimarinin izleri sürülebilir. Daha da temelde, mimariye yansıyan dünya görüşünün izlerini takip etmek mümkündür.

Kitabın son bölümü olan geleneksel sanatlar bölümünde ise, hat, tezhip, tasvir, ebru, cilt, katı’, çini-seramik-cam ve mensucat sanatı hakkında bilgiler yer almaktadır. Sanat eserlerinde kullanılan malzemelerden çeşitli üslûplara kadar farklı perspektiflerden Türk-İslâm sanatı ve ürünleri değerlendirilmektedir. Bu bölümde, sanat dalları hakkında fikir veren görsel öğelerin hayran bırakıcı etkisi eşliğinde sayfalar arasında gezinirken, bir yandan Türk-İslâm sanatının felsefesini kavramak da mümkün olmaktadır.

Diyanet İşleri Başkanlığı, sahasında bir başvuru kaynağı olarak görülecek bu eseri hazırlamakla, kendi sorumluluk alanı olan din hizmetleri faaliyetleri için de tarihsel ve kültürel bir arka plân oluşturmaktadır. Dinin tezahür alanı denince her ne kadar akla ilk etapta somut mekânlar, çeşitli nesnelere gelse de, esasında din, yaşama biçiminden estetik duyarlılığa kadar soyut unsurlarla harmanlanmış şekilde tezahür etmektedir. Örneğin bir dokumanın desenlerinden musikinin nağmelerine, evin duvarını süsleyen bir eserden, doğan çocuğun kulağına ezan okuma merasimine kadar dinî kültür, hayatın içinde tezahür etmekte ve hayatın kendisi olmaktadır.

Anadolu’da İslâm Kültür ve Medeniyeti kitabı, özünde, dil, gelenek, örf, bilim, sanat ile birleşerek

““ Diyanet İşleri Başkanlığı, sahasında bir başvuru kaynağı olarak görülecek bu eseri hazırlamakla, kendi sorumluluk alanı olan din hizmetleri faaliyetleri için de tarihsel ve kültürel bir arka plân oluşturmaktadır. Dinin tezahür alanı denince her ne kadar akla ilk etapta somut mekânlar, çeşitli nesnelere gelse de, esasında din, yaşama biçiminden estetik duyarlılığa kadar soyut unsurlarla harmanlanmış şekilde tezahür etmektedir. ””

medeniyeti inşa eden dini yani Anadolu’da hayatın kendisini bize sunmaktadır. Bir yandan medeniyetin tezahür ettiği sanatsal, edebî, bilimsel eserleri ve bu eserlerin teneffüs edildiği gündelik-sosyal hayatı, bir yandan da eserlerin sanatçıları bize takdim etmektedir. Bu yüzden kitapta, gündelik hayattan soyutlanmış, eserlerin sadece estetik ve teknik özelliklerinin anlatıldığı bir işleniş tarzından ziyade, dinî ve manevî kavramlarla yoğrulmuş bir hayat felsefesinin ve dünya görüşünün izlerini sürmek mümkündür. Ve yine bu yüzden kitabın sayfaları arasında gezinirken, medeniyetin somut izlerinden soyut hislerine giden akışa kapılmamak mümkün değildir.

Kitapta, Anadolu’da yeşeren medeniyetin aynı zamanda barış ve huzur içinde bir arada yaşamının prensiplerini oluşturan ve hayata geçiren bir hoşgörü medeniyeti olduğunu görmek de mümkündür. Sunuş bölümünde zikredilen “Geçmişimiz geleceğimizin aynasıdır.” ifadeleri doğrultusunda kitabın, geçmişin hoşgörü medeniyetinin ruhunu, günümüze ve geleceğe taşımakta olduğu söylenebilir.

Anadolu’da İslâm Kültür ve Medeniyeti kitabı, medeniyetler beşiği olan Anadolu’nun İslâm medeniyetine ait eserler bakımından da son derece zengin olduğunu, hem yazınsal hem de görsel bir şölen eşliğinde sunmaktadır. Okurlar, kitabın zengin içeriği ve fotoğrafları arasında Anadolu’da İslâm kültür ve medeniyetinin izlerini sürerken, âdeta dünü bugüne getirebilirler.